

ARom. ix, 1925, 154), i l'al. *scheitel* designa alhora la ratlla que parteix els cabells, o clenxa, i la carena de la serra.

¹ De l'altra banda de la Tet, el que anoto és *la klénka* (Ralleu, 1960), on deu haver-hi encreuament amb la *trenca*, que per allà és el terme popular per dir la partió entre dues valls o dos termes municipals.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: ¹⁰ *crinal, crinat, crinera, crenut, crinut, crinolina, crinya, crinyera, corinyana, carinyena, clina, quilina, clin.*

CRIO-, forma prefixada del gr. *κρύος* 'fred glacial': *crioscòpia, criohidrat*, etc. (DFa).

Crioll, V. DCEC (CRIOLLO) *Cripta, cripto-, criptògam, -ama, criptograma, criptografia, cripton, criptònim*, V. *gruta Crisàlide, crisantem*, V. *criso-*

CRISI, 'mutació greu que sobrevé en una malaltia cap a la millora o l'empitjorament', 'moment decisiu en un negoci d'importància', pres del ll. *crisis*, i, aquest, del gr. *κρίσις* 'decisió', derivat de *κρίνω* 'jo separo', 'decideixo', 'judico'. □ 1.ª doc.: *crisa*, 1695, ²⁵ Lacav.; *crisi* ja en els Ss. xv-xvi segons DAG.; -sis 1803 Belv.

Defineix Lacav.: «*crisa*: crisis; *crisa bona* --- aegri melius habentis, ab sudore ---; *mala crisa* ---; *dies de crisa*: critici dies; *lo malalt ha tingut una bona crisa* --- *una mala crisa* ---»; Belv.: «*crisis*: judici que 's fa d'alguna cosa; *crisi en las malalties*».

DERIV.: *Crític*, pres del ll. *críticus* 'que judica', i, aquest, del gr. *κρίτικός* id. [*crètic*, 1460, JRoig]: «com seran ètics: / lo dies *crètics* / vint-e-un jorn / —metent-se entorn— / seran passats / ---» (*Spill*, 8207), forma que també apareix a fi de segle en el Col·lector cirurgical de Cauliac; «*critich*: censorador, criticus, censor, Aristarchus; *dies crítichs*», Lacav., etc.; *critica* [Lacav.]: «c., *censura*: animadversio, censorium iudicium --- *art de judicar de les escriptures dels antichs*»; d'aquests deriven: *criticar* [*cre-*, Jaume Roig]: en l'acc. 'sofrir una crisi el malalt': «cert indicaren, / pronosticaren, / mal *creticar*, / a mort finar» (*Spill*, 13285), «censurar les accions alienes», Lacav. *Criticable; criticada; criticador; criticaire; criticastre; critiquera; critiquejar* [S. XVIII, DAG.], *critiquejador. Criticisme* [1868, SLitCosta], pres de l'al. *kritizismus* (Kant) i aquest de l'angl. *criticism* [1607].

Criteri [«discerniment, judici», 1839, Lab.; cf. *El Criterio*, del nostre Balmes, 1845], pres del ll. *criterium* 'judici', i, aquest, del gr. *κριτήριον* 'facultat de judicar', 'regla'; *criteriològic, logia*.

Diacrític [Fabra, c. 1900], del gr. *διακριτικός* 'distintiu', derivat de *διακρίνω* 'distingeixo'. *Hipercrític*.

Hipocresia [Llull], pres del gr. tardà *ὑποκρισία* (gr. *ὑποκρισις*) id., pròpiament 'acció de fer un paper teatral', derivat de *ὑποκρίνω* 'jo contesto', 'dialogo', i, aquest, de *κρίνω*: «mengem e begam atempradament, en tal manera que enfre nós no sia *ypocresia*, ⁶⁰

la qual és en aquells qui-s meten en orde e donen semblant a les gents que ells facen aspra vida --- e ells menuguen e beven delicadament e superflualment» (*Blanq.*, NCl. I, 159.12), «com aquells qui seguesquen lo cors ploren per vana glòria e per *ypocresia*, e contra la voluntat de Déu sien lurs plors, per açò me clam d'els, qui fan desonor a l'ufici qui m'és comenat» (ib. II, 120.5); també en StVicentF (*Quar.*, 193.157); «lo centro d'engan, qu'es *ypocresia* / y fera cruel, li sia inimiga: / no finge la nit aparer clar dia: / prestigi és mal y greu malaltia» en el mall. FcPrats, a. 1487 (*JqMBover, BiEscrBal.* II, 160.52.1).

Hipòcrita [Llull], pres del ll. *hypocrita*, gr. *ὑποκριτής* 'actor teatral': «lo demoni --- / si volets vertuts amar, / farà-us aquelas desirar, / per tal que ne siats lausats; / e, pus qu'él vos haja virats / per ço, a las vertuts haver / qu' hom vos en deja cartener, / sotz *hypòcrit* esdevengut / e en molt greu peccat cahut», Llull (a. 1300, *Medicina de Pecat*, ed. JRoss., ²⁰ IV, § 27, v. 27, p. 552); «contrició, *hipòcrita*, / vos va entorn, e si no -s fa / lo concili, vostra llànà / de falsetat mant hom vestrà», id. a. 1311, *Lo Concili*, v. 436, NCl. III, 130, 'oh contrició, l'hipòcrita us envolta, i si el concili ---' (per a la llicència poètica d'accentuació desplaçada, *LleuresC*, p. 219); «no són sinó *ypòcrites*, falsaris, enganadors», Eiximenis (*Terç* III, 209.32); Reixac, *Questa*, 48.27 (trad. fr. *ypocrites*); la forma *hipòcrit* (que no és segura en Llull, on hi pot haver elisió) en StVicentF: «no façau axí com los *ypòcrits*, que feyen la oració en tal manera que tot hom s'i girava a guardar-los», «huna persona és superbiosa, lo cor inflat o *ypòcrit*, mas de fora no -s coneix» (*Quar.*, 36.106, 198.47); «vexell --- cubert de fora ab una poca de blancura *ypocrital* e falsària», ²⁵ Eiximenis (*Terç* I, 241.6).

Crisma, crismal, crismar, -at, crismera, V. *cristià*

CRISO-, primer element de compostos, provinent del gr. *χρυσός* 'or'. *Crisobalanàcies*, amb *βάλανος* 'gla'. *Crisoberille*, amb *βήρυλλος* 'berille'. *Crisocol·la*, amb *κόλλα* 'cola'. *Crisòlit* amb *λίθος* 'pedra': mineral molt estimat, al qual s'atribuïen grans virtuts (sovint deformant-ne poc o molt el nom): «may res los fall / --- / per alegrar-se / e deportar-se / volen les mans / ab diamans, / --- / per baticor, / perles, fin or, / --- / la let si-ls falls / porten cristall, / e per la còlica / porten *crisòlica*», JRoig (*Spill*, 8362, cf. Chabàs, com.), «PEDRES PRECIOSSES --- turquesa, safir, *crisolita* és verda: *chrysolitus*», *OPou* (*TbPu.*, 314). *Crisofilla*, amb *φύλλον* 'fulla'. *Crisopràs*, amb *πράσος* 'porro'. *Crisantem* (1905-10; Vogel), pres del gr. *χρυσάνθεμον* id., amb *ἄνθεμον* 'flor'. *Crisàlide* [Lab. 1864], pres del gr. *χρυσάλλης, -ιδος* id., derivat de *χρυσός*, pel color daurat de moltes crisàlides.

Crisol, V. *gresol* *Crisòlica, -sòlit*, V. *criso-* *Crispació, crispament, crispas, crispatura, crispell, crispifoliat*, V. *cresp*